

Joaquín Alberto Nieva García, «Conciencia del la nulidad matrimonial» y «nulidad de conciencia», Ediciones Universidad san Damaso, Madrid 2018, ss. 323.

We współczesnej rzeczywistości przedmiotem szczególnej troski Kościoła stały się małżeństwa nieregularne. Wyrazem czego są dwa dokumenty papieża Franciszka: posynodalna Adhortacja „Amoris Laetitia” (AL.) oraz motu proprio „Mitis Iudex Dominus Iesus” (MIDI). Prace nad tymi dokumentami oraz ich wydanie odbiły się szerokim echem nie tylko wśród kanonistów, ale również przedstawicieli innych dyscyplin kościelnych oraz świeckich. Dlatego też z zainteresowaniem należy przyjąć hiszpańską pozycję poświęconą tej tematyce „Conciencia del la nulidad matrimoniale y nulidad de conciencia”, autorstwa Joaquína Alberto Nieva García.

Rozpoczynając prezentację tej monografii pragnę zauważyć, iż jej struktura w pewnym stopniu odbiega od klasycznych struktur tego typu opracowań, z reguły podzielonych na rozdziały. Autor bowiem w miejsce rozdziałów wprowadził dziewięć punktów. Przyjrzyjmy się zatem ich treści.

Punkt pierwszy „Exh. Ap. Postsinodal *Amoris Laetitia* del papa Francesco” dotyczy dokumentu określonego w tytule. W tej części opracowania znalazły się wątki poświęcone strukturze, treści adhortacji oraz wydarzeniu prezentacji dokumentu. Pragnę spostrzec, iż w drugim z nich występuje dopowiedzenie: „klucz do lektury”, którym według Nieva Garcí jest rozdział VIII AL.

W punkcie drugim z kolei kanonista skupił uwagę na odbytym w październiku 2014 roku III nadzwyczajnym zgromadzeniu Synodu Biskupów, dedykowanemu wezwaniom pastoralnym Kościoła wobec rodziny w kontekście nowej ewangelizacji. Wskazał, iż owocami tego zgromadzenia z jednej strony stało się MIDI służące m.in. potrzebom osób rozwiedzionych, z drugiej zaś rozdział szósty AL, w którym

sprofilowano perspektywy pastoralne związane z towarzyszeniem wiernym znajdującym się w dwóch kluczowych egzystencjalnych sytuacjach, którymi są rozpad związków oraz rozwody.

Punkt trzeci monografii, w moim przekonaniu, stanowi następstwo poprzedniego. Został on bowiem poświęcony mającemu miejsce w październiku 2015 roku XIV zwyczajnemu zgromadzeniu generalnemu Synodu Biskupów, którego tematem przewodnim było powołanie i misja rodziny w Kościele oraz świecie współczesnym. W tym obszarze Autor rozważył następujące wątki tematyczne: działania pastoralne wobec wiernych rozwiedzionych w czasie przygotowania oraz trwania Synodu, a także rozdział VIII AL, którego treści są rezultatem prac synodalnych. W tym ostatnim, moim zdaniem, za niezwykle ciekawą należy uznać analizę kwestii oznaczonej numerami 3.3.3. dotyczącej dezaprobaty papieskiej wobec pojawiającego się w massmediach redukcjonizmu ograniczającego koncentrację działalności pastoralnej Kościoła do jednego wymiaru, sprowadzającego się do możliwości przyjmowania sakramentów pokuty i Eucharystii przez wiernych rozwiedzionych. Zdaniem Nieva García papież w swym wywodzie poszedł o wiele dalej eksponując w sposób szczególny spektrum stosownych innych działań pastoralnych.

Treści zawarte w punkcie czwartym, moim zdaniem, należy odczytywać w kategoriach konkluzji w stosunku do uprzednio podjętego wysiłku badawczego. Mianowicie Autor badając treści zawarte w rozdziałach VI i VIII AL wyartykułował tezę, iż w przedsięwzięciach pastoralnych wobec osób żyjących w związkach nieregularnych kryteriów pastoralnych, prawnych oraz sądowych wyeksponowanych w adhortacji nie należy traktować odrębnie, ale komplementarnie.

W następnym punkcie, jakim jest punkt piąty Nieva García podjął namysł nad rozdziałami VI oraz VIII AL w pryzmacie kryteriów pastoralnych oraz moralnych. Odnosząc się do treści tej części monografii pragnę spostrzec, iż zasygnalizowaną w tytule problematykę kanonista rozpatrzył wieloaspektowo. W swych rozważaniach najpierw nakreślił perspektywy pastoralne związane z nową ewangelizacją oraz odniósł się do kwestii ewolucji w sposobie misjonowania. W passusie 5.2. z kolei opierając się na przesłaniu Synodu Biskupów podkreślił

z całym naciskiem, iż w podejmowanych wysiłkach pastoralnych nie można pomijać wymiaru kanonicznego związanego z procesem o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Rozwijając ten wątek odpowiedział, iż mając na uwadze stan świadomości wiernych w odniesieniu do swej egzystencjalnej sytuacji uporczywie należy dążyć do jej przemiany w przedmiocie ważności-nieważności małżeństwa. Rozważając tą tematykę zajął się kilkoma hipotezami, które pojawiają się we współczesnej rzeczywistości. Wskazał po pierwsze, na nieliczne przypadki, w których wierni udają się do trybunałów kościelnych nie mając żadnej wiedzy w kwestii nieważności małżeństwa kanonicznego; po drugie, kasus, w którym małżonkowie nie planują skorzystać z działalności trybunałów kościelnych; po trzecie, sytuacje, w których wierni mają wątpliwości do nieważności zawartego związku. Według Nievasa Garcíi w tym wypadku wysiłki pastoralne winny zmierzać do osiągnięcia przez wiernych rozeznania co do swego stanu i statusu w przypadku konkretnym. Stanął na stanowisku, iż jeśli byłoby to możliwe powinni podjąć konsultację w kwestii przeprowadzenia procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Drugi segment punktu 5. został poświęcony przedsięwzięciom pastoralnym. Autor opracowania zasugerował, aby powołać do życia ośrodki pastoralne dedykowane małżeństwom nieregularnym. Godnym uwagi jest fakt, iż w p. 5.5.2. określił również etapy działań pastoralnych, wskazując na: etap spotkania, etap przyjęcia kościelnego, etap rozeznania, etap pełniejszej integracji kościelnej, etap wprowadzenia sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz etap stosowanych działań po uzyskaniu wyroku afirmatywnego.

We wstępie do punktu szóstego Nieva García celnie zauważył, że same w sobie kryteria pastoralno-moralne nie wystarczą do rozwikłania wszystkich problemów związanych ze specyficznym statusem związków nieregularnych, dlatego też szczególną uwagę poświęcił kryteriom prawa substancjalnego. Punktem wyjścia rozważań kanonisty, co jest w pełni zrozumiałe, stała się kwestia fundamentalna jaką jest nierozzerwalność małżeństwa (kan. 1056 KPK) oraz funkcjonująca w materialnym prawie małżeńskim presumpcja za ważnością zawartego związku małżeńskiego, skodyfikowana w kan. 1060 KPK. Kwestią

kluczową w tej części opracowania, co zdaniem uważnego czytelnika jest godne szczególnej uwagi, stał się problem wątpliwości oraz przekonania subiektywnego wiernych co do nieważności zawartego związku. W tym miejscu pragnę zwrócić uwagę, iż zasygnalizowany problem, zupełnie zasadnie, Autor rozważył w szerszym kontekście poczynając od analizy n. 84 FC, poprzez ukazanie prób pastoralnego rozwiązania zaistniałego problemu egzystencjalnego, szczególnie w środowisku niemieckim, a kończąc na hipotezach wyartykułowanych w AL oraz MIDI.

Następnym obiektem zainteresowania Nieva Garcíi stał się obszar procesowy wyeksponowany w AL, jak i MIDI (p. 7). Rozpoczynając analizy najpierw wyartykułował pewne założenie metodologiczne, mianowicie, jego zdaniem, odrębnie należałby podejść do tych osób, które subiektywnie żyją w przekonaniu, że ich małżeństwo było nieważne oraz tych, którzy uważają, że ich małżeństwo było ważne. Podobnie jak w poprzednim punkcie, tak i tutaj, co jest godne uwagi i podkreślenia, kanonista rozważył ten wątek wieloaspektowo ukazując szerokie spektrum poglądów i opinii w przedmiocie poruszanej tematyki. Moja pozytywna konstatacja dotyczy zwłaszcza kontekstu poruszanej problematyki, opisanego w podpunktach 7.1. „La via judicial para el para el discernimiento tras la publicación de Amoris Laetitia: entre la necesidad y la inutilidad” oraz 7.2. „La necesaria «verificación de la verdad sobre existencia o no del vinculo de su matrimonio falido» (*Mitis Iudex*)”. W drugiej części punktu siódmego Nieva Garcíi zajął się wymiarem pastoralnym działalności sędowniczej Kościoła. Za interesujący należy uznać wątek podjęty w p. 7.9. dotyczący roli ludzkiego sumienia w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Wreszcie w punkcie ósmym hiszpański kanonista podjął ciekawą kwestię, która pojawiła się w MIDI odnoszącą się do spraw, w których nieważność małżeństwa jest bardziej ewidentna oraz spraw, w których nieważność małżeństwa jest oczywista. W rozważaniach wyszedł od procesu skróconego przed biskupem; następnie w oparciu o solidną literaturę rozpatrzył hipotezy ujęte w przytoczonym podtytule.

Prezentowaną pozycję wieńczy Aneks, w którym znalazły się różne dokumenty kościelne oraz opracowania niektórych autorów.

Moja konkluzja jest następująca: czytając wstępne punkty recenzowanej pozycji czytelnik może oświadczyć pewne znużenie, gdyż Autor publikacji w syntetyczny sposób ukazał strukturę AL, przebieg prac synodalnych oraz ich owoce. Taki sposób podejścia do zamierzonej w opracowaniu problematyki uznaję jednak za zasadny, gdyż analiza tematyki centralnej byłaby niezrozumiała bez ukazania szerszego kontekstu ściśle z nią związanego. Za niezwykle interesujące uznaję natomiast problemy poruszone przez Joaquín Alberto Nieva García w p. 4-8 odnoszące się do kluczowych zagadnień dotyczących problemów egzystencjalnych i prawnych, wiernych żyjących w związkach nieregularnych. Pragnę podkreślić, iż rozważania kanonisty charakteryzuje merytoryczna głębia. Wychodząc od przesłanek pastoralnych Autor doszedł do konkluzji, że one same w sobie nie wystarczą, dlatego też ostatnie punkty monografii poświęcił problemom prawnym (n. 6-8).

Kończąc krytycznie pragnę odnieść do pewnych kwestii. Mianowicie, w recenzowanej monografii nie sporządzono bibliografii, co jest pewnym mankamentem. Poza tym Autor nie zachował jedności metodologicznej w strukturze poszczególnych punktów. I tak punktu 3. nie opatrzył wstępem; w punkcie 2. z kolei wstęp jest bardzo zwięzły.

Ks. Ginter Dzierżon
ORCID 0000-0002-5116-959X